

УДК 336

Коваль О.А.

канд.економ.наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСІВ МОДЕРНУ

Проблемами визначення принципів економіки та фінансів модерну та їх філософським обґрунтуванням світові вчені почали займатися ще до того, як з'явився сам термін «модерн». Економічні та фінансові відношення в індустріальну епоху настільки відрізнялись від відносин аграрного устрою, що це потребувало ґрунтовної дослідницької роботи, пов'язаної зі створенням відповідної методології, економічної статистики, забезпечення прав власності, юриспруденції та філософського переосмислення. Цими питаннями займалися М. Алле, М. Армстронг, Л. Brentano, П. Бурдьє, Т. Веблен, Е. Гідденс, Дж. Голдторп, Р. Дарендорф, Дж. Еванс, Г. Еспін-Андерсен, Ф. Енгельс, Р. Коммонс, Дж. М. Кейнс, М. Кондратьєв, К. Маркс, А. Маршалл, Дж. С. Міллз, В. Парето, С. Подолинський, К. Полянї, Е. Райт, Дж. Роемер, П. Самуельсон, М. Севедж, А. Сен, А. Сміт, Я. Тінберген, А. Тойнбі, Ю. Хабермас, Й. Шумпетер та інші.

Серед вітчизняних вчених аналізу еволюції та функціонування моделей соціально-економічного розвитку України в рамках сучасної системи господарювання присвячені праці А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, С.В. Мочерного, Ю.М. Пахомова, В.Р. Сіденко, О. І. Соскіна, Н. А. Татаренко, В.П. Череваня, А.А. Чухно та багато інших.

Оскільки автори не ставили завдання огляд всіх концепцій модерну та питання з історіографії, а мали мету сконцентруватись тільки на тих ознаках модернової економіки, які є визначальними для даної епохи, зародження та розвитку протирічч, які призвели до низки економічних, фінансових, енергетичних та інших криз в економіці та суспільстві.

Загалопрійнятим терміном появи модернової економіки вважається XIX – XX сторіччя, однак автори вважають першим, хто фактично визначив основну ознаку модерну, маловідомого філософа та економіста XVII сторіччя, Антоніо Серра, який першим помітив та описав економічний ефект від широкого поділу праці (хоча і не використав сам термін).

А.Сміт, хоча й описав механізм поділу праці, не дослідив виникаючі при цьому протиріччя, головним з яких є зростання підприємницьких ризиків. До речі, загалом в світі мало звертали увагу на те, що глобальний поділ праці (який називають зазвичай «глобалізацією») призвів до глобалізації ризиків – проблеми в одній державі, яка є ланкою в виробничому ланцюжку глобального процесу.

Перша ознака модерну це процес поглиблення поділу праці, який є неодмінною умовою підвищення ефективності капіталу – приватного, корпоративного та національного, але з часом може призвести до глобальних проблем не тільки в цьому ланцюгу, але й загалом в світовій економіці! Другою ознакою модерну автори вважають виникнення та розвиток широкої фінансової системи, яка є важливою часткою механізму поділу праці. Остання тісно пов'язана з науково-технічним прогресом, без якого розширення та поглиблення поділу праці неможливо. Тобто банки, страхові компанії, біржи та інші фінансові інститути стали механізмом накопичення, інвестування та розподілу фінансових ресурсів, який і забезпечив вибухове зростання виробничого потенціалу індустриальних держав. Слід зазначити, що в тих країнах, де не було створено розвинутої фінансової системи – був відсутній науково-технічний прогрес, а ефективність капіталу була низька. Як приклад можна привести мусульманські країни, або Китай до кінця минулого століття – сучасні фінансові системи в них були заборонені за релігійними або ідеологічними мотивами, і нема кому було здійснювати інвестування в розвиток виробничого процесу. Зараз вони досить швидко надолужують втрачене – оскільки їм тепер відомі всі ці механізми і не треба ще раз проходити тим же шляхом.

Однак розвинена фінансова система породила ще одне протиріччя. Його помічали, але ті шляхи вирішення його, які були запропоновані – фантастичні або нереалістичні. Ще у XIX сторіччі фінансова система настільки виросла, що почала виходити з під свого головного «клієнта» – системи виробничої! І почала займатись не складним та невизначеним інвестуванням в НТП, а тим, що було простіше і вигідніше – простим кредитуванням. Спочатку – комерційним, потім – споживчим в різноманітних формах від іпотеки до кредитних карток. Навіть вважалося, що зростання попиту само по собі витягне виробничі інвестиції для задовільнення цього попиту. Не витягло – термін інвестиційного циклу у порівнянні з минулим суттєво зріс, виросли ризики! В результаті світова економіка отримала споживчу інфляцію, недоінвестування цілих галузей (енергетики, наприклад), втрату управління процесами відтворення в економіці.